

Vrijheid en veiligheid in de praktijk

"Ik voel me weer nuttig"

Hoe kun je zorgen dat vrijheid en veiligheid vanzelfsprekend onderdeel zijn van waarde-volle zorg. LOC en adviesbureau Artemea hebben afgelopen jaar bij Accolade Zorggroep, locatie verpleeghuis De Wijngaard in Bosch en Duin, het project 'Leven in vrijheid' begeleid. "Je moet buiten protocollen durven denken."

Tekst Pien Heuts, Foto's Beeld 14

Achter een gordijn bevindt zich het atelier annex woonruimte van Willem Harberts. Kamer 9. "Willem wilde niet op een van de negen reguliere zit-slaapkamers in de gang", zegt Mijnie Schreuderling, teamleider van de woongroep somatiek Rozemarijn. "Daarom heeft hij dit 'kantoor' gekregen." Tegenover de kamer van Willem staan een racebaan en een tafelspel. Dat wilden de bewoners graag. Binnenkort komen er ook gehaakte gordijntjes te hangen. Medebewoner mevrouw van Amerongen heeft een zinvolle dagbesteding teruggevonden: haken.

Afgelopen jaar stonden vrijheid en veiligheid bij de somatische en psychogeriatrische woongroep van het verpleeghuis nóg meer centraal dan anders. Tijdens het experiment met het project 'Leven in vrijheid', geleid door Gabriëlle Verbeek in samenwerking met LOC (zie pagina 14), voerden zorgmedewerkers gesprekken met bewoners en naasten over de betekenis van vrijheid en wat nodig is om daar invulling aan te geven. "We waren al bezig met de cliënt echt zoveel mogelijk

centraal te stellen in ons programma 'Cliënt en regie'", zegt Mijnie. "Maar door het thema vrijheid en veiligheid heel bewust te benoemen en er echt achter proberen te komen wat het voor bewoners betekent, werd het nog concreter. Het gaat echt om de essentie van vrijheid en veiligheid - voor alle betrokkenen. Wat heb je nodig om je prettig te voelen; dat is de vraag die in het project centraal stond. En daar gingen alle gesprekken en bijeenkomsten over."

Zorgen dát

Volgens Herma Velema van de Poppe, lid van de cliëntenraad, is de essentie van het project dat zij van dichtbij meemaakte: "Zorgen dát, in plaats van zorgen voor". Het welbevinden van de bewoner moet voorop staan, zegt ze. "En met elkaar, bewoners, verzorgenden, naasten en de cliëntenraad, kun je bewerkstelligen wat mensen nodig hebben. Je geeft het gevoel dat iemand van waarde is, zonder dat je zijn of haar leven overneemt. Mijn moeder, die op de psychogeriatrische afdeling woont, is moeilijk te bereiken. Maar we zagen

“Ik werd gek van het zitten en nietsdoen. Nu ben ik weer zinvol bezig”

dat ze zich rustiger voelt als het bedhek schuin staat. Je ziet het in haar ogen: er is minder angst.”

Mevrouw van Amerongen (96) zit op haar kamer in haar rolstoel voor het raam te haken. Ze wijst op de gordijntjes die er strak bijhangen. “Huiselijk hè? Er zijn hier zoveel tranen gevallen”, zegt ze. “Twee jaar geleden reed ik nog auto. Ik had mijn huis, de tuin, mijn spulletjes. Was de hele dag bezig, altijd actief. Na mijn hersenbloeding kwam ik hier. Om te sterven, dacht ik. Ik heb geen afscheid kunnen nemen van mijn huis. Ik heb alleen nog wat foto’s.” Ze vond het verschrikkelijk de hele dag te moeten zitten, afhankelijk te zijn en niets om handen te hebben. “Ik werd er gek van. Van het piekeren en het verdriet. Ik ben altijd naaister geweest. Ze kwamen ervoor uit Limburg. Ik heb veel gepraat met Mijnie en anderen. Zo kwamen we op het haken van deze katoenen gordijntjes. Nu ben ik de hele dag bezig en voel ik me weer nuttig en voldaan. Verdriet heb ik nog, maar niet meer continu. Ik ben heel dankbaar, anders was ik weggekijnd.”

Durven loslaten

Medewerkers in de zorg kampen soms met dilemma's als het over vrijheid en veiligheid gaat. “Die moet je, alle afwegingen en protocollen daargelaten, soms los durven te laten”, ervaart Mijnie in de praktijk. “Een bewoner wilde bijvoorbeeld geen bedhek meer. De kans bestond dat ze zonder bedhek uit bed zou vallen, met alle gevolgen van dien. Er zijn protocollen voor valgevaar, er is een inspectie die meekijkt. Dat risico hebben we in overleg met de familie genomen, want je moet de consequenties wel bespreken en overzien. We hebben het in het zorgleefplan vastgelegd. Ze is nooit uit bed gevallen.”

Voor zorgmedewerkers en betrokkenen is het best een omslag in het denken, weten Mijnie Schreudering en Herma Velema van de cliëntenraad. “De wensen van de cliënt staan echt voorop. De neiging om te zeggen dat iets niet kan, hebben we omgebogen. We kijken vanuit de mogelijkheden. Hoewel we ook rekening

Mevrouw van Amerongen: “Verdriet heb ik nog, maar niet meer continu.”

moeten houden met huisregels. Zo moest de facilitaire dienst even slikken toen er in sommige ruimten ge- haakte gordijntjes kwamen en dat de kamer van kunst- schilder Willem niet altijd even vlekkeloos is."

Willem Harberts: "Verhuizen naar een verpleeghuis is moeilijk."

Een ontdekking

In zijn 'atelier' vertelt Willem Harberts (64) hoe hij zijn leven na een niet-aangeboren hersenaandoening weer heeft opgepakt. Hij heeft altijd in de ict gewerkt. In Amsterdam gewoond. "Het bevalt me hier intussen wel", zegt hij wijzend op zijn platencollectie, gitaren en schildersezels. "Thuis ging het niet meer. Ik vond het hier moeilijk in het begin. Het was een grote overgang. Maar ik had geen keuze. Ik ben me gaan verdiepen in Van Gogh en Picasso. En zelf gewoon aan de slag gegaan. Als je niets doet, ga je piekeren en tobben. Het schilderen is een ontdekking. Ik krijg hier alle ruimte om met mijn nieuwe hobby's bezig te zijn. Straks komt iemand me helpen de snaar van een van mijn gitaren te vervangen. Ik houd van jazz. Af en toe lopen mensen binnen. Ik houd niet van dichte deuren. In de gang hangen ook schilderijen van me. Kennelijk is mijn werk best mooi."

Voorheen vulden wij als zorgmedewerkers veel meer in, zegt Mijnie. "Dat deden we met heel veel liefde, maar zit de bewoner daar wel op te wachten? Door nu expliciet met cliënten en naasten het onderwerp vrijheid aan te kaarten, is veel meer wederzijdse openheid ontstaan. Dat merk je tijdens het bewonersoverleg in de woongroep. Bewoners houden elkaar meer in het oog. Terwijl privacy tegelijkertijd een groot goed is. Als mensen niets willen, hoeven ze ook niks." Cliënten durven meer te vragen. Iemand wilde vissen. Dan kijken we wat de mogelijkheden zijn. Een bewoner, die fysiek bijna niets meer kan, is nu actief als vrijwilliger op de psycho-geriatrie afdeling. Ze leest voor. En heeft het gevoel er weer toe te doen."

De proef met het project 'Zorg voor leven in vrijheid' bij De Wijngaard, liep in oktober 2016 na ruim een jaar officieel af. Maar het thema vrijheid en veiligheid is gecontinueerd onder de paraplu van 'Cliënt en regie' en wordt verpleeghuis-breed uitgevoerd. Ook wordt 'vrijheid en veiligheid' in het kwaliteitssysteem opgenomen en zijn specifieke wensen in het zorgleefplan en het elektronisch cliëntendossier vastgelegd.

Eind december start LOC op het platform online een gesprek over 'Zorg voor leven in vrijheid'.

Geïnteresseerden kunnen hieraan bijdragen via: [loc.nl/forum/leven in vrijheid](http://loc.nl/forum/leven%20in%20vrijheid).